

De waarde van het Wederopbouwplan Dudok voor de stad als geheel

Argumenten tegen het initiatiefplan Bloem en Daal;
cultuurhistorisch, ruimtelijk en programmatisch.

Jacobse & van Es Stedebouw;
kanttekeningen bij een bedenkelijk planproces

Actiecomité Bloem en Daal Nee
Januari 2016

De waarde van het Wederopbouwplan Dudok voor de stad als geheel

inleiding

Het planinitiatief Bloem en Daal van ontwikkelaar Kieboom en van Wezel en van Mierlo omvat 60 appartementen op een parkeergarage. (zie www.vmierlo.nl/Residentie-Bloem-en-Daal-Den-Haag)

Het zou gebouwd moeten worden naast de Bergkerk en het verzorgingshuis Uitzicht, aan de Daal en Bergselaan. De bouwlocatie ligt aan de rand van het Stokroosveld tegenover de Bosjes van Pex.

In de buurt is geen draagvlak voor dit plan.

Sinds voorjaar 2015 voeren de bewoners rond het Stokroosveld actie tegen dit plan. Zij zijn verenigd in Actiecomité “Bloem en Daal Nee”.

voor reacties en meer info:

email: bloemendaalnee@outlook.com

facebook: <https://facebook.com/bloemendaalnee>

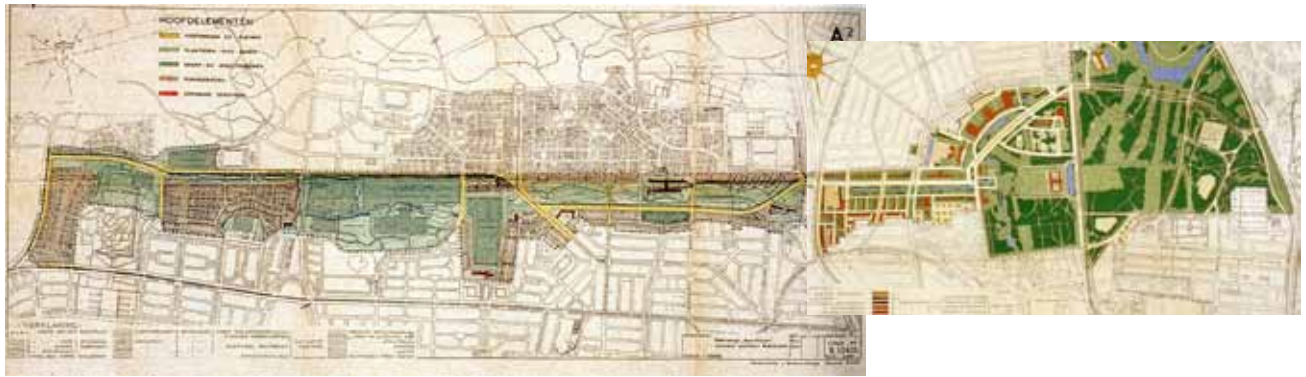
website: <http://bloemendaalnee.digitalchallenge.eu>

De waarde van het Wederopbouwplan Dudok voor de stad als geheel

1. Argumenten tegen het initiatiefplan Bloem en Daal;
cultuurhistorisch en ruimtelijk.

*Afbeelding hierboven:
fragment van blad 6 van de topografische kaart van Den Haag 1: 5.000.
Dienst SOGZ, Den Haag 1986.
Afbeeldingen op het voorblad:
Contour van het wederopbouwplan Sportlaan Zorgvliet I in de huidige stad-
splattegrond. (uit: De Wederopbouw, pag. 102)*

*Kaart A2 en B2 van het basisplan Wederopbouw Sportlaan-Zorgvliet I uit 1947.
(uit : De Wederopbouw, pag 106-107)*

De stad als geheel

Zowel voor als na de 2e wereldoorlog was de opdracht aan Dudok om Den Haag als een goed gearticuleerd, leesbaar en vooral samenhangend geheel uit te breiden. Om Den Haag als een eenheid te kunnen zien moest er ritmering komen in de zee van lage huizen.

Het basisplan wederopbouw Sportlaan-Zorgvliet 1 maakte na sloop van de Atlantikwal uit de oorlog, van de wederopbouw gebruik om een grote ruimtelijke continuïteit aan te leggen: vanaf de Machiel Vrijenhoeklaan tot aan Zorgvliet. Een ruimtelijk doorlopende samenhang van groene gebieden, die middels bestaande landgoederen en nieuwe parkaanleg het onderliggende landschap van de strandwallen volgde en zichtbaar maakte. Een open groenstructuur waarin nieuwe bebouwing in een ritme van hoog en laag de ruimte begeleidt en van plek naar plek doorgeeft. Voor de toen in aanzien staande auto werd door deze continue ruimte in meanderende, afwisselende richtingen 'Parkways' aangelegd.

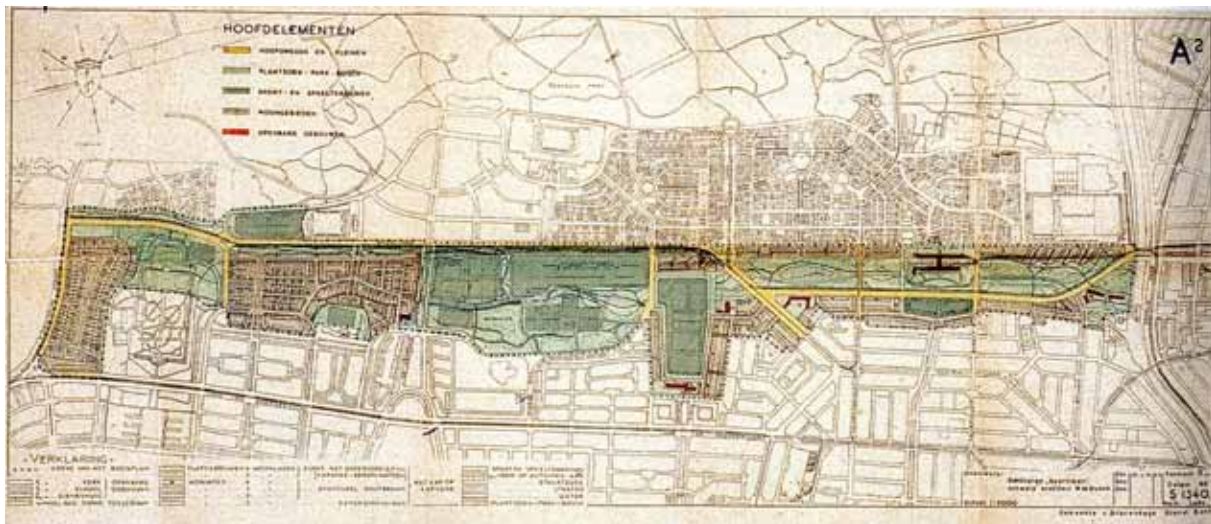
Een ononderbroken groenstructuur ligt in dit stadsdeel aan de basis voor de samenhang van Den Haag als geheel.

Een lange doorlopende zone waarin groepen van gebouwen en groene plekken als schakels de ruimte doorgeven. Een zone tussen kust en stad waarin gebouwen niet de ruimte afsluiten maar vrij in de omringende ruimte staan. Gebouwen die de doorlopende ruimte van deze zone in een ritme ervaarbaar maken. Een compositietechniek waar wij in de muziek zo vertrouwd mee zijn.

Afbeeldingen op het voorblad:

Boven: Contour van het wederopbouwplan Sportlaan Zorgvliet I in de huidige stadsplattegrond. (uit: De Wederopbouw, pag. 102)

Onder: fragment van blad 6 van de topografische kaart van Den Haag 1: 5.000. Dienst SOGZ, Den Haag 1986

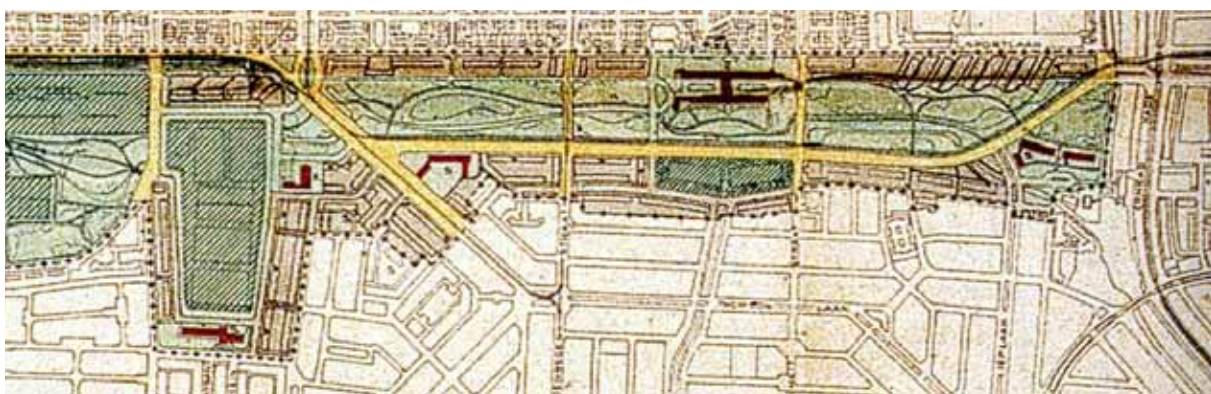

Kaart A2 van het basisplan Wederopbouw Sportlaan-Zorgvliet I uit 1947.
(uit : De Wederopbouw, pag 106)

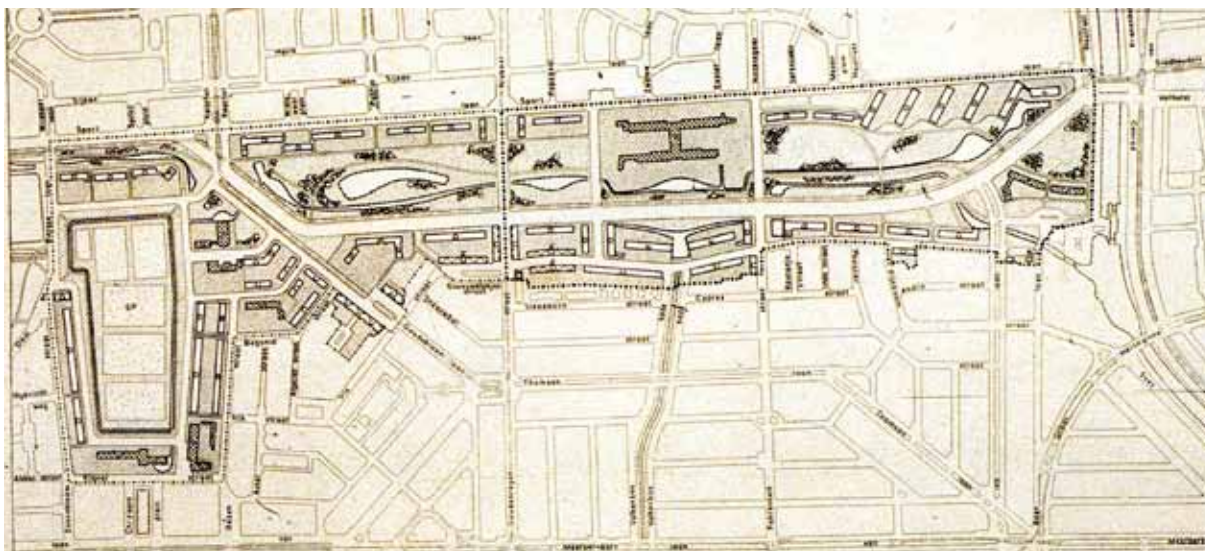
In de woorden van Dudok (december 1947): “De herbouw opent de mogelijkheid om in deze saaie stad nieuw architecturaal leven te wekken: we laten de eenmaal ontstane ruimte zoo veel mogelijk spreken en herscheppen die in fraaie plantsoenstrooken met waterpartijen; plantsoenen die wij omzomen met nieuwe flatgebouwen, hooger dan de omgeving. Zoo ontstaat er in dit stadsbeeld een contrasterend element, die wij als een gaaf geheel van groen en huizen kunnen scheppen.’

Ook in Dudok’s structuurplan van 1949 zijn met name de verbindingen tussen groengebieden een belangrijk thema. De gehele zone tussen kust en stad vormt een overgang tussen stad en omringend landschap waarbij de bebouwing en landschap samen een compositie vormen.

Wat dat betekent zien wij in Dudok’s plankaart van 1947: duidelijke groeperingen van flatgebouwen die in vorm telkens sterk op elkaar lijken staan vrij geplaatst in de ruimtelijke continuïteit van deze zone.

Fragment kaart A2 van het basisplan Wederopbouw Sportlaan-Zorgvliet I uit 1947. (uit : De Wederopbouw, pag 106)

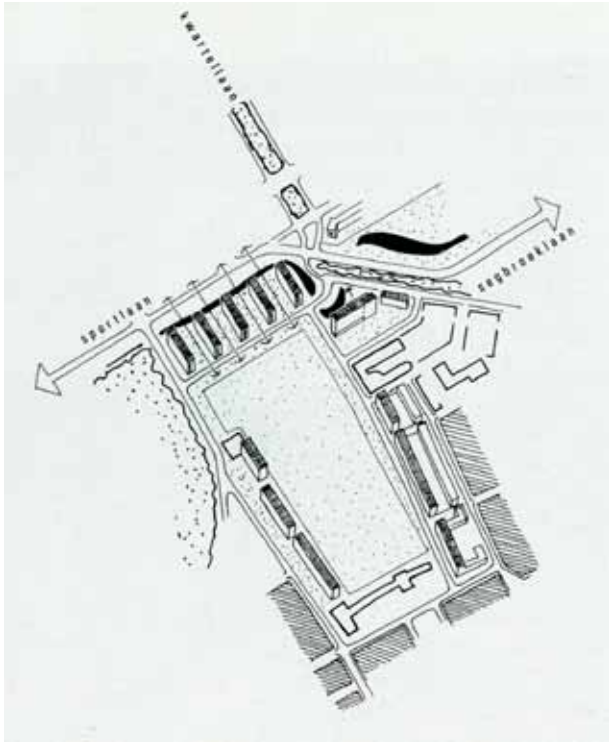
Plankaart uit 1947 voor het gebied tussen de Bosjes van Pex en het Afvoerkanaal. Links op de kaart het Stokroosveld. (uit : De Wederopbouw, pag 108)

De flats aan de Ranonkelstraat staan in het plan van 1947 nog in langsrichting parallel aan de Haagse Beek getekend. Zij staan vrij in de groene ruimte die zowel aan voor- als aan achterzijde tussen de Bosjes van Pex en Rode Kruisplantsoen wordt doorgegeven. De 'parkway' van de Segbroeklaan meandert op deze plek van boven de flats naar onderlangs het plantsoen. De flats aan de Ranonkelstraat en langs de Sportlaan begeleiden richting en ruimte en geven op deze wijze de groene ruimte van de bosjes van Pex ononderbroken door aan die van het plantsoen.

Ook in de latere uitwerking van de deelplannen blijft het Dudok gaan om door middel van wegen en groen de ruimtelijke continuïteit te bewaren tussen Ockenburg en de duinen in het zuiden, via Meer en Bos, Bosjes van Pex, Zorgvliet en de Scheveningse Bosjes in het noorden.

Fragment van blad 6 van de topografische kaart van Den Haag toont de gerealiseerde situatie met de flats aan het Stokroosveld haaks op de Haagse Beek en vrij in de ruimte. Dienst SOGZ, Den Haag 1986

*De ruimtelijke opzet van het Stokroosveld.
Analysetekening door Jeroen Ruitenbeek.
(uit De Wederopbouw, blz 120)*

Betekenis van het Stokroosveld in het Wederopbouwplan Dudok

Ook in de uitwerking van het wederopbouwplan Sportlaan uit 1949 blijft een doorlopende ruimte in de richting van de strandwal het doel als hij zowel het Stokroosveld aanzienlijk versmalt en de richting van de flats aan de Stokroosstraat 90° tot haaks op de Haagse beek draait. De vijf flatgebouwen vormen daarmee compositorisch een eenheid met de vijf schuin geplaatste flatgebouwen aan het begin van de Sportlaan bij het verversingskanaal. In de luchtfoto uit 1965 is goed te zien hoe de flatgebouwen aan de Stokrooslaan vrij staan in een continue ruimte tussen Bosjes van Pex, overlopend in het Stokroosveld tot in het plantsoen aan de Segbroeklaan. Zowel snel autoverkeer, als ook het langzame verkeer meandert om deze flatgebouwen in een ononderbroken flow door de groene ruimte van Kijkduin tot aan de Scheveningse Bosjes.

*Luchtfoto 1965
(uit: De Wederopbouw pag. 122)*

Groene schakels

Bewerkingen van de 1:5.000 kaart tonen het samenhangend stelsel van groengebieden en begeleidende bebouwing tussen Meer en Bos (links) en het Afvoerkanaal (net buiten de kaart rechts). Omcirkeld in de kaart zijn de groene schakels tussen Bosjes van Pex, Stokroosveld en Rode Kruisplantsoen. De onderste kaart toont hoe het gebouw Bloem en Daal de verbinding zou verbreken.

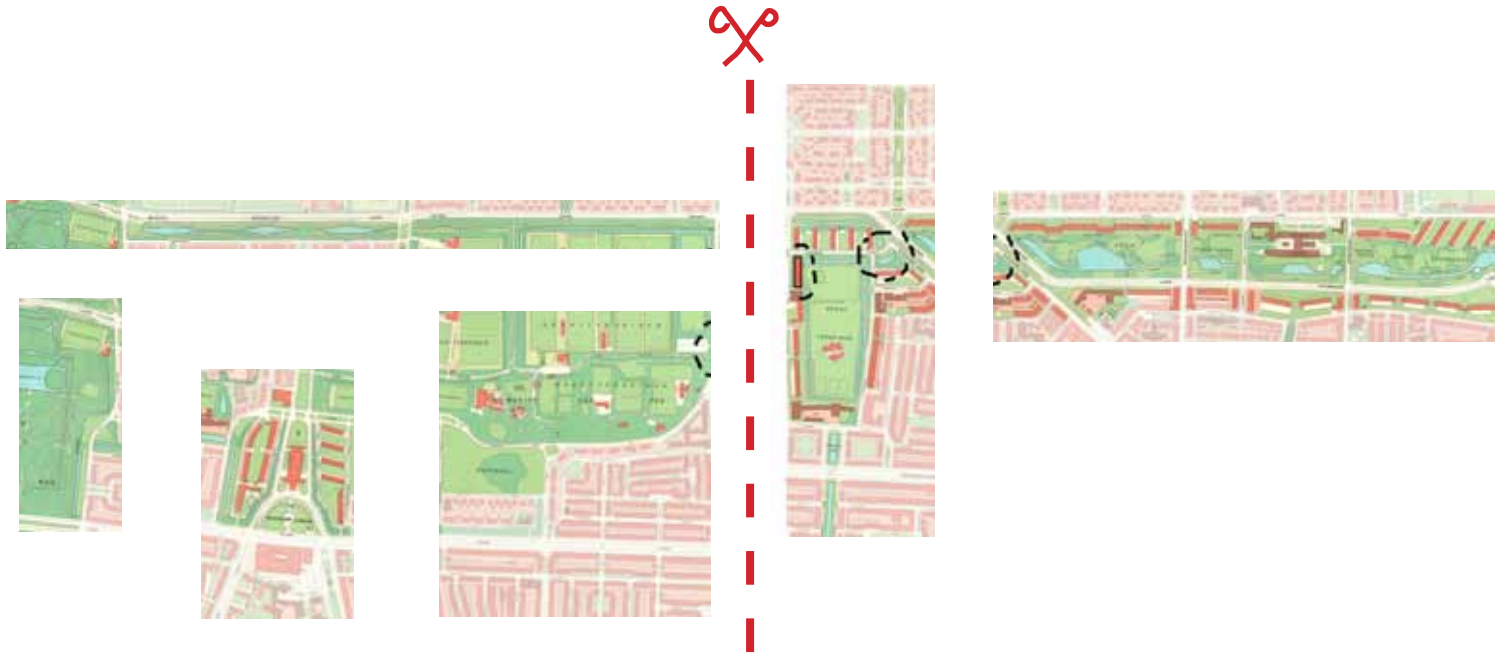
De gevolgen van het planinitiatief Bloem en Daal

Het gebouw Bloem en Daal tussen de eerste van de vijf flats aan de Daal en Bergselaan en het verzorgingshuis aan de Goudsbloemlaan zou een doorsnijding betekenen van de continue ruimtelijke structuur die aan de basis ligt van het plan Dudok. Het zal daarmee onherstelbaar afbreuk doen aan zowel de ruimtelijke als cultuurhistorische waarden van het stedenbouwkundige plan van Dudok:

- een gebouwd volume op die plaats doorsnijdt de tot nog toe in alle bestemmingsplannen zorgvuldig bewaarde ruimtelijke continuïteit parallel aan de kust uit het Wederopbouwplan Sportlaan-Zorgvliet.
- een gebouwd volume op die plaats vormt een afsluitende wand aan deze zijde van het Stokroosveld, en knipt het Stokroosveld los uit het stelsel van aaneengesloten ruimtes. Het Stokroosveld wordt tot een binnenterrein gereduceerd en is niet meer verdedigbaar tegen verdere bebouwing.

- een gebouwd volume op die plaats doorsnijdt een belangrijke doorlopende groenstructuur en heeft niet alleen gevolgen voor fiets- en recreatief verkeer maar ook grote ecologische gevolgen voor vogels, de rond de flats foeragerende vleermuizen en bodemleven.

Samenvattend: deze locatie is niet zo maar een stukje groen maar een cruciale schakel in een veel grotere structuur.

Het gebouw Bloem en Daal knipt het Stokroosveld en de Bosjes van Pex los uit de grotere structuur. Het samenhangend stelsel valt uiteen in fragmenten. Dudok is appeltaart geworden.

Bron:

Gegevens voor deze notitie zijn ontleend aan het boek: 'De Wederopbouw', Haagse gids voor architectuur en stedenbouw in de periode 1945-1965. Uitgeverij de Nieuwe Haagsche, Den Haag 2002. Het boek is de weerslag van de resultaten van het Monumenten Inventarisatie Project Wederopbouw dat tussen 1999 en 2002 door de afdeling Monumentenzorg van de gemeente Den Haag is uitgevoerd.

De notitie is gemaakt door Miel Karthaus, de kaartbewerkingen zijn gemaakt door Els Bet. Ze wonen beiden aan de Ranonkelstraat en zijn lid van het actiecomite Bloem en Daal Nee.

NB

Een planinitiatief voor een onder maaiveld aan te leggen sporthal op deze zijde van het Stokroosveld werd aan het eind van de negentiger jaren om hierboven genoemde redenen door de Gemeente Den Haag afgewezen.

De waarde van het Wederopbouwplan Dudok voor de stad als geheel

2. Argumenten tegen het initiatiefplan Bloem en Daal;
programmatisch.

Dit zijn de parken van Den Haag.

Stel: er zijn 2000 huizen nodig per jaar. Dat zijn er in 5 jaar 10.000. Dat zijn er net zoveel als in Ypenburg. Met 20.000 woningen zijn na 10 jaar alle parken van Den Haag helemaal volgebouwd. Dat kán de bedoeling niet zijn.

alle parken van Den Haag

Ypenburg

De kaart laat goed zien dat Den Haag eigenlijk helemaal geen groene stad is.

Er is maar 1 groenstructuur die de ene kant van de stad met de andere kant van de stad verbindt. Dat is de groenstructuur uit het basisplan Wederopbouw Sportlaan- Zorgvliet van Dudok.

In het programma van de stad moet deze structuur altijd groen zijn en blijven en niet opgeknipt worden.

Het is een hoofdstructuur voor Flora, Fauna en Bewoners.

Bouwen in het groen?

Gewoon niet doen!

3. Jacobse & van Es Stedebouw, kanttekeningen bij een bedenkelijk planproces

Een vogelvrij verklaarde stad

In de ruimtelijke ordening behoort aan de vraag *wat* er gebouwd gaat worden altijd de vraag vooraf te gaan *of* er gebouwd kan worden op een plek. Het zijn twee vragen die na elkaar komen:

1. Kan er gebouwd worden op deze plek?
2. Hoe moet er gebouwd worden op deze plek?

De tweede vraag kan onder de bekende voorwaarden prima aan de markt worden overgelaten: Neem een goede architect, let op wet en regelgeving, ga goed om met de burens en zo kan een plan prima worden uitgewerkt met de overheid op afstand. Het beantwoorden van de eerste vraag echter, kan nooit aan de markt worden overgelaten. Die vraag vereist een besluit dat op één of andere wijze democratisch gelegitimeerd is. Stadsruimte is een schaars goed in gemeenschappelijk bezit. Voor de bestemming daarvan hebben wij een overheid gekozen omdat alleen deze democratisch gelegitimeerd is om dit schaarse goed toe te wijzen aan de beste plannen voor de beste ontwikkeling van onze stad. Ook een faciliterende overheid die nauwelijks meer middelen heeft om zelf vragen in de ruimtelijke ordening diepgaand uit te zoeken houdt de verantwoordelijkheid om die eerste vraag te beantwoorden.

Toch lijkt dit niet te gebeuren in het geval Bloem en Daal: de wethouder zegt tegen de initiatiefnemer 'mijn dienst heeft naar allerlei aspecten gekeken; kansrijk plan. Ga je gang met verdere planvorming'. Als antwoord op vraag twee is dat correct, maar hij voegt er aan toe: ' Beste ontwikkelaar, je moet ook wel voor draagvlak in de buurt zorgen'. Dit is het uitbesteden aan de markt van vraag één: *of* er wel gebouwd moet worden. Maar dat is geen vraag voor de ontwikkelaar, want die vraag is niet in zijn belang. Dit bouwt vraag 1 om tot vraag 2: vindt u dit een goed gebouw? Vraag 1 is daarmee weggetoverd. Hier wringt de democratische schoen.

Visie en kaders

Wij kiezen een overheid om kaders te ontwikkelen waarbinnen de markt aan vraag twee kan werken; Hoe gaan wij hier bouwen?

Om die kaders te kunnen stellen moet die overheid eerst een visie ontwikkelen. Een visie op buurniveau die samenhangt met een visie op het stadsdeel en de stad als geheel. Liefst een visie die gedeeld is met betrokkenen; inwoners en bedrijfsleven in de stad. Daar kunnen bewoners en marktpartijen prima bij helpen, maar het ontslaat die overheid nooit van haar verantwoordelijkheid vraag één te beantwoorden: Kan er gebouwd worden op deze plek? Een antwoord op basis van háár visie. Alleen zo kan er vervolgens sprake zijn van een belangenafweging en is er een democratische legitimatie.

Jacobse & van Es stedenbouw

- Als de wethouder aan de ontwikkelaar van een plan de conditie stelt om draagvlak in de buurt te organiseren besteedt hij in feite vraag één uit aan de markt. De ontwikkelaar bouwt vraag 1 om in vraag 2. Alsof er al een besluit op vraag 1 is genomen. Hij kan niet anders.

- Als de gemeente tegelijkertijd begint met het faciliteren van de ontwikkelaar in de uitwerking van zijn plan wordt vraag één ondergesneeuwd door uitwerkingsvoorwaarden. Bij de gemeente is vraag 1 daarmee ook weggetoverd.

De combinatie van beide: Een marktpartij vragen draagvlak te organiseren, terwijl het werken aan vraag twee al is begonnen leidt tot een onmogelijke positie voor de gemeente: Zij is in feite gedwongen óf unfair te zijn tegenover de ontwikkelaar, óf unfair tegenover de bewoners en belanghebbenden in het gebied. In het eerste geval moet zij als draagvlak uitblijft, tegen de ontwikkelaar zeggen; 'Helaas, sorry voor al je moeite. Wij hebben je geholpen met de planontwikkeling' je zelfs exclusiviteit geboden, maar helaas het draagvlak ontbreekt' Dat vindt die marktpartij niet leuk, sterker; hij zal zich bedonderd voelen. In het andere geval zal de gemeente met alle gegroeide verwachtingen en toezeggingen genoopt zijn tegen bewoners te zeggen dat er helaas een hoger belang gediend moet worden. Bewoners mogen vervolgens inspreken bij de raad en hebben het nakijken. Zij blijken geen partij geweest te zijn, hebben geen ondersteuning van de gemeente gehad zoals de ontwikkelaar en ook geen exclusiviteit of intentieovereenkomst.

Bloem en Daal is een voorbeeld van een procedure waarin een planproces op gang komt met medewerking van de gemeentelijke diensten zonder dat eerst de vraag aan de orde komt

óf er wel gebouwd moet worden op die plek. De faciliterende overheid kijkt bij elk initiatief of zij daaraan medewerking kan verlenen door direct in te gaan op allerlei technische, juridische, sociale en ecologische aspecten van het planinitiatief. De gemeente baseert haar randvoorwaarden en toetsingscriteria op het initiatiefplan in plaats van andersom. Alsóf vraag 1 al beantwoord is. Er wordt zo een *bouwplan* aan bewoners, raad en adviescommissies voorgelegd, en niet meer de eerste vraag, de vraag waar het om hoort te gaan. En op basis van dat besluit wordt het bestemmingplan aangepast.

Jacobse en van Es stedenbouw leidt ertoe dat alleen de mooie en voor de markt gemakkelijk te ontwikkelen plekken worden aangepakt. De gemeente blijft zitten met de moeilijk te ontwikkelen locaties; de probleemgebieden.

Met een bouwopgave kun je de kans grijpen juist die problemen aan te pakken. Verdichting moet een kwaliteit toevoegen, in plaats van alleen een bestaande kwaliteit te gelde maken. Als déze plek volgebouwd kan worden, dan kan overal gebouwd worden, dan is alle ruimte in de stad vogelvrij. Alleen de markt bepaalt dan wat er in de stad gebeurt: Jacobse & van Es stedenbouw, met welwillende gemeentelijke ondersteuning van het Haags Initiatieven Team (HIT).

Het is tijd voor een goed gesprek.